

ACC. N:R M. 12764: 1-5.

Landskap: Småland Upptecknare: Joh. Jögnist, Herultsjö
Härad: Västtra Berättare: " " "
Socken: Herultsjö Berättarens yrke: målaremästare
Uppteckningsår: 1953 Född år 1883 i Herultsjö

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkkryddor. s. 1-5.

LuF 88

ACC. N:R M. 12764: /

L.U.F. 88

Ämne: Kryddor.

Hur långt tillbaka i tiden som man använde s.k. Kyrkkryddor är svårt att säga eller bestämma. Men från 1800 talets mitt till fram till början av 1900 talet användes då särskilt av äldre kvinnor olika sorters kryddor när de gick till kyrkan. Många använde små askar vilka innehöllo torkade lavendelblommor, samt blommor av isop, vilka vanligen förvarades i kjortelfickan, dessa små askar voro mestadels av trä, vanligen svarvade av ~~hjärn~~ Lindeträ men många hade även askar av mässing vilka voro förtennade invändigt, i dessa askar var ofta en spegel inne i locket, medan locket utanpå var rätt vackert utsirat. Undertecknad äger en sådan rund mässingsask, ungefär 5 c.m. i diameter med Kung Karl den femtonde utanpå locket, såväl träaskarna som mässing eller kopparaskarna kunde variera, från ovan nämnda runda till litet ovala. Vidare användes s.k. kryddkvastar, på min trakt kallades de ofta för "Kryddekästar" av lavendel, isop, Åbröd "Åbröd" m.m. dessa kvastar lades vanligen mellan ficknäsduken och psalmboken, men det kunde även hända att kvisten lades direkt mellan bladen i psalmboken, men då voro ju

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dup 88
/

(1)

ACC. N:R M. 12764:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kvistarna torkade detta för att bladen i boken ej skulle bli solkiga eller färgas gröna av kvistarna. När gummorna kommo innamför kyrkporten knäpptes händerna ihop om det hela varvid några delar av kvistarna fingo bli synliga utanför näsduken och psalmboken. Att männe hade det på samma sätt som kvinnorna har jag inte hört något berättas om. Och att det bara skulle vara vissa söndagar som kvinnorna buro kryddkvastar har jag ej heller hört något berättas om, utan dessa kryddkvastar bars alltid när man gick till kyrkan, men de högtidligaste kvastarna bars alltid vid nattvardsgångarna, kyrkotagningar, begravningar Och begravningar. Åtminstone var det så på min trakt. Varför hade sådana kryddkvastar var för att det skulle sprida en god doft omkring dem, och jag minns då jag som ganska liten fick följa med min Mor till kyrkan hur det doftade av lavendel och äbrådd i stolen som vi satt i (min Mor är född 1860 den 21 januari och hon lever ännu). Som ovan nämts användes luktdosorna ända fram till 1900 talet eller slutet av 1800 talet, ty då började parfymen bli mera allmän även på landsbygden. Dosor av metall användes i regel mest av den förmögnare allmänheten. De yngre kvinnorna använde mera sällan kryddkvastar.

2

(2)

ACC. N:R M. 12764:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

Att man lånade från varandra i kyrkbänken förekom mycket sällan men
men förekom likväl någon gång efter vad min mor har berättat.

Att några flaskor som användes har jag ej hört berättas om, utan en-
dast dosor, och kallades allmänt på min trakt för "Kryddedosor".

Karameller Och pepparnejlikor användes mycket ofta, fast pepparnejlikor-
na användes huvudsakligen av manfolken, men det var för det mesta vid
jul när man var åt julottan. Karameller däremot användes mest av kvin-
nor och barn, och kallades på min trakt för "Mandekryddor" någon gång
förekom även att männen till julottan medförde nötter till kyrkan
vika knäcktes till och med under själva gudstjänsten. Karamellerna
voro vanligen s.k. Bröstkarameller eller som det även kallades för
bröstsocker eller "Brösocker". Denna sed förekom särskilt på min
trakt ända fram till slutet av 1800 talet, dessa karameller eller brö-
socker förvarades alltid i fickorna hos såväl männen som kvinnorna
och förekom då mest när det skulle vara litet högtidligt, i huvudsak
när man gick till kyrkan, åtminstone var det så på min trakt. Snus
(3) var för männen det allra vanligaste, och det bjöds på till de närmas-

ACC. N:R M. 12764:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

te i kyrkbänken sittande personerna, samt även vid andra tillfällen och det var inte alls ovanligt att dosen togs upp mitt under gudstjänsten flera gånger. Att det förekom särskilt vid högtidliga tillfällen har jag ej hört något berättas om, utan snuset var den stående regeln vid alla tillfällen. Och på den tiden användes endast grovt snus s.k. "Jönsepingssnus" Dahlgren & Vestman, men det användes även av en del gubbar tobak, en sorts svart tobak som kallades för "Palbtobak" en ganska tjock och svart tuggtobak, vilken fanns att köpa 6:a 10 a 12 c.m. långa flätor, även denna tobak liksom snuset bjöds gubbarna varandra. Denna tuggtobak användes ända fram till början av 1900 talet, numera har jag ej sett någon sådan tobak på många år. I mitten av 1800talet och även långt in på 1900 talet använde prästerna både snus och även tuggtobak, en del av prästerna bara använde snuset bara att snusa i näsan, så att några ogillanden från deras sida kunde ju knappast komma ifråga. I Hultsjö fanns på 1870 talet en kyrkoherde som hette Moberger han både tuggade snus och tobak, och det berättas att han genom detta skulle spottat så oerhört omkring

(4)

ACC. N:R M. 12764:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

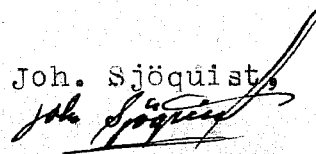
sig, inte bara där han satt vid sitt expeditjonsbord, utan det skulle yrt ända upp itaket i hans rum, så att han skulle ha uttryckt något ogillande i sin predikan har jag ej hört något berättas om. Det fanns visserligen en komminister i Hjärtlanda på 1860 talet som hette Hagström han varken rökade eller snusade vilket berodde på religiösa skäl, ty det berättas att han skulle varit mycket gudfruktig och det hände ganska ofta i sina predikningar att han ganska hårt angrep både snusare och rökare, ty han ansåg detta såsom en last, men om hans bestaffningar hade åsyftad verkan har jag ej hört något berättas om. Dessa snus och tobaksbruk vad prästerna beträffar började att försvinna redan på slutet av 1800 talet och för övrigt även hos allmogen, men numera har seden att röka tagit alltmera fast form både bland prästerskapet som allmänheten, ty snusningen tillhör numera den gamla allmogestammen, de yngre föredrar ju numera att röka pipa samt cigaretter, åtminstone är fallet i min trakt.

5.

HULTSJÖ.

Lönåsa i september 1953

Joh. Sjöquist,

(5)